

1980/81:148

Torsdagen den 21 maj

Kl. 19.30

Förhandlingarna leddes av tredje vice talmannen.

1 § Kommunalekonomiska frågor inför år 1982

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande 1980/81:32 om kommunalekonomiska frågor inför år 1982 (prop. 1980/81:116).

Anf. 75 LENNART BLADH (s):

Herr talman! Utbildningsutskottets betänkande 1980/81:32 behandlar de delar av proposition 1980/81:116 om kommunalekonomiska frågor inför år 1982 som hänvisats till utbildningsutskottet jämte den socialdemokratiska motionen 2047.

I den nämnda propositionen föreslår regeringen att statsbidrag till kommunerna på ca 50 milj. kr. skall slopas. Av detta belopp avser ca 30 milj. kr. statsbidrag till avlöningskostnader för s. k. pedagogisk stödpersonal i gymnasieskolan, dvs. bibliotekspersonal, biträden åt lärare samt institutions-tekniker. Bidraget föreslås upphöra fr. o. m. den 1 januari 1982. Genom detta förslag kommer de statliga riktlinjerna för tillgången på nämnda personal vid bibliotek och institutioner att upphöra.

I den socialdemokratiska motionen 2047 redogörs för motiven för införandet av statsbidraget och den stora betydelse som detta då tillmättes. Vi delar den uppfattningen att statsbidraget var och är till gagn för skolan och utbildningen i stort. Man kunde på ett bättre sätt utnyttja bibliotek och institutioner. Detta kom de studerande och utbildningen till nytta.

I motionen 2047 redogörs även för sammankopplingen med den reducering av lärarledda timmar i gymnasieskolan som tidigare föreslagits i proposition 1980/81:20 och i samband med detta vad vi tidigare framfört, nämligen att en minskad lärartäthet ännu mer motiverar stödpersonal av olika slag.

För vår del anser vi det nödvändigt att statsbidraget till pedagogisk

stödpersonal i gymnasieskolan och minskningen av de lärarledda lektionerna i gymnasieskolan behandlas i ett sammanhang, i likhet med vad som skedde när bidraget infördes. Vi är således inte beredda att på det redovisade beslutsunderlaget ta ställning till de nu föreslagna sparåtgärderna. Vi föreslår därför att riksdagen inte nu fattar beslut om en avveckling av statsbidraget till pedagogisk stödpersonal, som föreslås i propositionen och av utskottsmajoriteten, utan att frågan behandlas i samband med ställningstagandet till kommande förslag om förändringar i gymnasieskolans timplaner.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till den socialdemokratiska reservationen vid detta betänkande.

Anf. 76 RUNE RYDÉN (m):

Herr talman! Vi i utskottsmajoriteten anser att det specialdestinerade statsbidraget till avlöningskostnader för s. k. pedagogisk stödpersonal bör upphöra fr. o. m. den 1 januari 1982. Det är icke statligt löneroglerad personal – bibliotekspersonal, biträden åt lärare och institutionstekniker – som här avses. Utskottet har den uppfattningen att en sådan förenkling av skolans statsbidragssystem och inordnandet av vissa specialdestinerade statsbidrag i annan statlig bidragsgivning – främst skatteutjämningsystemet – inte bara innebär rent administrativa fördelar utan även ger möjligheter till ett ökat lokalt ansvarstagande. Det av oss förordade förslaget är kopplat till frågan om skatteutjämning och skall alltså inte, som reservanterna tycks göra, betraktas som ett separat besparingsförslag.

I skolförordningen är det också reglerat att det skall finnas bibliotek och annan utrustning som behövs för en tidsenlig utbildning vid skolenheter som gymnasium och grundskola. Den bestämmelsen upphävs inte. I grundskolan finns dessutom inte någon reglering av tillgången på skolbibliotekspersonal. Jag har inte kunnat konstatera att frånvaron av en sådan reglering lett till att kommunerna låter skolbiblioteken vara obemannade. Tror inte reservanterna att kommunerna känner samma ansvar för gymnasieskolan? Det finns ingen anledning att tro att kommunerna skulle dra in skolbibliotekspersonal i gymnasieskolan enbart på grund av att det specialdestinerade statsbidraget försvinner och att de båda skolformerna grundskola och gymnasieskola jämställs i detta avseende. Det rör sig f. ö. också om mycket litet pengar för den enskilda kommunens budget.

Vi i majoriteten utgår självfallet ifrån att kommunerna kommer att känna samma ansvar för gymnasieskolan som för grundskolan.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 32.

Anf. 77 LENNART BLADH (s):

Herr talman! Det finns mycket att säga om detta, men om nu det kommunala ansvarstagandet är så stort som Rune Rydén säger – och det tror jag att det är – kan man bara helt kallt konstatera att detta i korta drag innebär att 30 miljoner i ökade kostnader läggs på kommunerna. Till detta kommer alltså alla andra kostnader som regeringen lagt på kommunerna

under de senaste åren.

Herr talman! Det finns mycket mer att tillägga, men jag skall inte orda mera om detta just nu. Vi vidhåller att när man skall ändra på sådana här saker, bör man göra det i ett sammanhang, så att kommunerna vet vad de har att räkna med totalt. Man bör inte plocka bort miljonbelopp genom att ändra på det ena området efter det andra. Det är inte riktigt just, tycker vi.

Anf. 78 RUNE RYDÉN (m):

Herr talman! Lennart Bladh tycks bortse från det faktum att förslaget om avveckling av dessa specialdestinerade bidrag för pedagogisk stödpersonal framläggs i propositionen om kommunalekonomiska frågor inför år 1982. Förslaget är speciellt kopplat till frågan om skatteutjämning. Det är alltså inte något speciellt besparingsförslag, som Lennart Bladh försöker hävda.

Som jag tidigare nämnde handlar det om en mycket liten del av den kommunala budgeten. Från majoritetens sida förutsätter vi att kommunerna kommer att känna exakt samma ansvar för gymnasieskolan som de gör redan nu för grundskolan.

Det är, som sagt, fråga om en förenkling av de olika statsbidragssystemen.

Mom 1 (bidrag till kostnader för pedagogisk stödpersonal)

Utskottets hemställan bifölls med 154 röster mot 152 för reservationen av Stig Alemyr m. fl.

Mom. 2-4

Utskottets hemställan bifölls.

2 § Föredrogs

Trafikutskottets betänkande

1980/81:29 med förslag till lag om vissa avgifter i allmän hamn m.m. (prop. 1980/81:132)

Utskottets hemställan bifölls.

3 § Torrbatteriproduktionen

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1980/81:57 om torrbatteriproduktionen.

Anf. 79 NILS ERIK WÅÅG (s):

Herr talman! År 1974 inköptes Torrbatterifabriken i Ängelholm av A/S Hellekens i Danmark. Förhandlingar om förvärvet bedrevs med industridepartementet. Man upprättade en plan, som syftade till att hålla sysselsättningen på en viss nivå och till att Hellekens samlade produktion av vissa

batterier skulle äga rum i Ängelholm. Planen gällde t. o. m. 1979. I ett följebrev upphöjde bolaget planen till att få ställning som avtal. Därmed blev överenskommelsen enligt vår mening giltig tills preskription inträder, tidigast 1984.

I planen antyds ingen neddragning eller hemtagning till Danmark av viss produktion. Det kan således inte påstås att parterna skulle ha varit införstådda med en sådan utveckling, så länge avtalet gäller.

Nu avser Hellesens dock att överföra produktionen i Ängelholm till Danmark, trots att den är lönsam – eller kanske just därför, eftersom bolagets verksamhet i Danmark går med förlust. Enligt näringsutskottets mening är det här fråga om ett avtalsbrott. Regeringen bör hävda avtalet.

Så långt är utskottet enigt. Utöver vad utskottsmajoriteten anför anvisar reservanterna en bestämd linje att handla efter för att rädda verksamheten i Ängelholm: anläggningen bör övertas av staten. Jag skall till detta foga en personlig synpunkt.

Eftersom verksamheten är lönsam bör den enligt min mening utan annan belastning än följderna av själva omläggningen kunna övertas av t. ex. Statsföretag.

Skälen för att Statsföretag skulle överta verksamheten är två. Ett är att torr batterier av den här typen spelar en stor roll för försvaret och civilförsvaret – som försvarsutskottet anger, dock utan att, menar jag, dra den måhända mest logiska slutsatsen därav. Som exempel på hur viktiga dessa torr batterier är kan anföras att de gasskydd som nu planeras för barn drivs med dylika torr batterier. Det är således högst äventyrligt att produktionen av denna svårlagrade vara sker i ett NATO-land. Beredskapsaspekten gör det därför lämpligt att staten driver tillverkningen – och gör det redan i fredstid.

Ett annat skäl för att Statsföretag skulle överta den här verksamheten är att man genom statsägda Procordia, Tobaksbolaget och Hugo Österberg AB redan har distributionsapparaten så väl uppbyggd att distributionen av dessa torr batterier till handeln kan ske till endast en marginell kostnad.

Enligt reservanternas mening bör regeringen omgående inleda förhandlingar för att hävda avtalet genom att överta fabriken i Ängelholm. Riktighet för priset bör vara verkliga värdet för Hellesens, varvid avvecklingskostnaden i Ängelholm har en avgörande tyngd.

Reservationen går längre än utskottet – och även försvarsutskottet – och begär genom tillkännagivande snara åtgärder för att trygga den svenska produktionen av torr batterier inom landet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Anf. 80 PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Jag skall fatta mig tämligen kort i detta ärende.

Till att börja med vill jag notera att försvarsutskottet i sitt yttrande nr 5 y till näringsutskottet över motionen i fråga har varit enhälligt. Näringsutskottet har i sin skrivning fört vidare försvarsutskottets argumentation. Även de

socialdemokratiska försvarsutskottsledamöternas åsikt omfattas alltså av näringsutskottets majoritetsskrivning.

Vi hävdar att det är överstyrelsen för ekonomiskt försvar som i första hand skall bevaka intressena när det gäller torrbatteriproduktionen i Ängelholm. Vidare framhåller vi att vi skall hävda avtalet gentemot A/S Hellesens när det gäller företagets skyldigheter i fråga om tillverkning och eventuell framtida beredskapslagring i Sverige.

Vi anser inte att det är näringsutskottets sak att lägga sig i hur överstyrelsen för ekonomiskt försvar skall tillvarata beredskapsintressen inom Sverige. Detta är snarast en fråga som försvarsutskottet kan aktualisera.

I motion 785 av Maja Bäckström begärs även att tillverkningssortimentet vid torrbatteriproduktionen i Ängelholm skall breddas och att man skall få ett snabbt avgörande. Vi tycker att även detta är en sak för överstyrelsen för ekonomiskt försvar – att avgöra vad som är rimligt ur beredskapssynvinkel.

Herr talman! Med dessa få ord ber jag att få yrka bifall till näringsutskottets hemställan i dess helhet.

Anf. 81 NILS ERIK WÅÅG (s) replik:

Herr talman! Jag kan hålla med Per Westerberg om att beredskapssynpunkten är försvarsutskottets avdelning. Men hur ett avtal med klar näringspolitisk innebörd hävdas i industridepartementet, det är en fråga för näringsutskottet. Och när det gäller den frågan är det här ärendet minst lika viktigt som andra.

Anf. 82 PER WESTERBERG (m) replik:

Herr talman! Att vi skall hävda avtalet är vi eniga om – såväl reservanter som företrädare för majoritetsskrivningen. När det däremot gäller hur överstyrelsen för ekonomiskt försvar skall klara beredskapssynvinkeln är vi oeniga. Reservanterna vill binda överstyrelsen för ekonomiskt försvar vid någon form av övertagande av produktionsresurserna.

Anf. 83 MAJA BÄCKSTRÖM (s):

Herr talman! Med anledning av näringsutskottets behandling av motionen 1980/81:785 vill jag som motionär framföra följande.

År 1974–1975 köptes dåvarande AB Tudor, nuvarande AB Torrbatterifabriken Ängelholm, av A/S Hellesens, Danmark. I samband med köpet gjorde Hellesens "avtalsmässiga utfästelser" – detta enligt deras egen terminologi – till industridepartementet, bl. a. om att

all produktion av vissa specificerade batterityper skulle förläggas till Ängelholm,

bemanningen 1979 skulle innefatta 200 kollektivanställda och 47 tjänstemän.

Ingen av de avtalsmässiga utfästelserna hölls, och i dag håller Torrbatterifabriken på att läggas ned.

Torsdagen den
21 maj 1981

*Torr batteripro-
duktionen*

I vad gäller Hellesens efterlevnad av OECD:s uppföranderegler för och ILO:s deklaration om multinationella företag är det min uppfattning att Hellesens på flera punkter brutit mot både reglerna och deklarationen.

Av bakgrundsbeskrivningen framgår det klart att marknadssituationen för batterier redan tidigt under 1970-talet pekade mot en koncentration av produktionen i branschen. Själva fusionen mellan Tudor och Hellesens bekräftade denna utveckling, liksom andra fusioner och nedläggningar, bl. a. sådana som Tudor och Hellesens medverkade i.

Genom att plocka bort produkter och försäljningsorganisation från Torrbatterifabriken samt genom att inte låta Torrbatterifabriken dra fördel av att den varit Hellesens mest effektiva produktionsanläggning har Hellesens brutit mot OECD:s uppföranderegler, dess Allmänna principer, punkt 5. I denna punkt står att läsa:

Medge koncernens enheter frihet att utveckla sin verksamhet och att begagna sig av sina konkurrensfördelar på inhemska och utländska marknader, i förenlighet med behovet av specialisering av sund affärspraxis.

Det har understrukits att Hellesens inte medverkat till att ge Torrbatterifabriken någon ersättningsverksamhet som tryggade dess framtid i stället för det som fråntagits fabriken.

Sådan ersättningsverksamhet har upprepade gånger krävts av de fackliga organisationerna i Torrbatterifabriken från 1976 och framåt.

Genom att inte från fusionens början och sedan efter hand som läget stått klart informera om den förväntade och planerade utvecklingen har Hellesens brutit mot OECD:s uppföranderegler, Sysselsättning och arbetsmarknadsfrågor, punkt 3, och ILO-deklarationens § 17.

Hellesens vägrade t. o. m. att ge information trots att de fackliga organisationerna med hänvisning till OECD:s uppföranderegler begärde detta så sent som hösten 1979.

Information om nedläggningen gavs först 1980/81.

Genom att inte under hela perioden planera för ersättningsproduktion i Ängelholm och genom att under flera år direkt vägra att medverka till att skaffa ersättningsproduktion trots upprepade fackliga krav på sådan har Hellesens brutit mot OECD:s uppföranderegler, Sysselsättnings- och arbetsmarknadsfrågor, punkt 6, samt ILO-deklarationen §§ 17 och 26.

Hellesens agerande skall ses mot bakgrund av att de fackliga organisationerna vid upprepade tillfällen begärt information och åtgärder från Hellesens.

Enligt min mening innebär OECD:s uppföranderegler och ILO:s deklaration om multinationella företag, bl. a. genom de nämnda paragraferna, att de multinationella företagen fortlöpande skall hålla de anställda informerade om de näraliggande och mer långsiktiga utvecklingsperspektiven samt företagens överväganden och planer.

De multinationella företagen skall även i god tid aktivt och i samarbete med de anställda verka för att skaffa ersättningsproduktion till de dotterbolag som drabbas av strukturförändringar, såsom exemplifierats med fallet

Hellesens i det sagda. I annat fall lever företagen inte upp till OECD:s och ILO:s normer.

Jag kan alltså inte inse att Hellesens har levt upp till det avtal man slöt och finner detta anmärkningsvärt och beklagligt.

Beredskapsaspekten i vad gäller försörjning av batterier i händelse av krig skall jag inte ta upp, eftersom Nils Erik Wååg talat om detta och då jag ju tagit upp denna aspekt i både frågor och motion. Däremot några ord om de berörda anställda vid Torrbatterifabriken: Jag vet att de är djupt oroad och tycker sig ha upplevt en lång rad av besvikelser – besvikelse på AGA som sålde Tudor till ett utländskt bolag, besvikelse över att Hellesens inte hållit avtalet med staten att investera eller ordna annan tillverkning, besvikelse även på staten därför att man inte följt upp avtalet. Jag vill gärna att kammaren skall veta att om människor är på väg att bli arbetslösa i Ängelholm, och om de dessutom till äventyrs är kvinnor, då är läget långtifrån ljust. Två av tre arbetslösa är kvinnor.

I fredags var arbetet slut för de elva som haft anställning på Ängelholms-tvätten – således tio kvinnor utan jobb. Från maj till september har syfabriken Trivab tvådagarsvecka – drygt 100 kvinnor utan sysselsättning tre dagar i veckan.

Om det sedan går illa för Torrbatterifabriken, kommer i oktober, november och december ytterligare hundratalet kvinnor att stå arbetslösa.

För de arbetslösa männen är det inte uppmuntrande – för de arbetslösa kvinnorna mycket nedslående i Ängelholm.

Om riksdagens ledamöter nu följer reservanternas förslag, innebär det att förhandlingar mycket snart kommer till stånd mellan regeringen och de danska ägarna av företaget. Goda förutsättningar bör finnas till att sysselsättningen för de anställda vid Torrbatterifabriken i Ängelholm kan tryggas och därmed också beredskapsaspekterna tillgodoses.

Så vill jag då, herr talman, avsluta med att säga att såväl majoritets- som minoritetsskrivningarna i näringsutskottets betänkande för mig framstår som positiva. Dock påvisar minoritetsskrivningen en direkt anvisning till en handlingslinje, vilket gör att jag, herr talman, ber att få yrka bifall till den socialdemokratiska reservationen.

Utskottets hemställan bifölls med 153 röster mot 152 för reservationen av Ingvar Svanberg m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

4 § Föredrags

Arbetsmarknadsutskottets betänkande

1980/81:25 om anslag på tilläggsbudget III (prop. 1980/81:125)

Nr 148

Torsdagen den
21 maj 1981

*Torrbatteripro-
duktionen*

Civilutskottets betänkande

1980/81:34 om fastighetsreglering i samband med ändring av riksgränsen
m. m. (prop. 1980/81:168)

Vad utskotten hemställt bifölls.

5 § Avveckling av statens bestånd av uthyrningsbostäder

Föredrogs civilutskottets betänkande 1980/81:35 om avveckling av statens
bestånd av uthyrningsbostäder m. m. (prop. 1980/81:158).

Anf. 84 KERSTIN EKMAN (fp):

Herr talman! Civilutskottets betänkande nr 35 gäller riktlinjerna för
avveckling av statens bestånd av uthyrningsbostäder. Bland de hus som enligt
propositionen blir aktuella för försäljning finns en del flerfamiljshus.

Föredragande statsrådet Olof Johansson understryker i propositionen
vikten av att hyresgästerna ges möjligheter att bilda bostadsrättsföreningar,
innan ett flerfamiljshus erbjuds kommunen eller – om kommunen saknar
intresse för ett förvärv – bjuds ut på den allmänna marknaden.

Propositionens förslag ansluter här till utredningsförslaget.

Regeringens uppfattning sammanfaller helt med folkpartiets.

Om staten skall sälja ett hyreshus, bör det höra till god ton mot
hyresgästerna att man först frågar dessa om de är intresserade av att ta över
huset och förvalta det i vanliga kooperativa former, dvs. i bostadsrättsföre-
ningens form.

Det har inte kommit några tyngre protester mot regeringens förslag. De
allmännyttiga bostadsföretagens organisation spelar självfallet sin roll i
remisskådespelet och framför invändningar. I en kommunistisk motion sägs
att kommunerna skall vara de som står först i tur att få frågan om förvärv av
fastigheten.

När man tror sig känna till de tre icke-socialistiska partiernas inställning till
bostadsrätt tycker man att regeringens förslag lätt borde passerat utskottet
och kammaren. Civilutskottet vill emellertid inte alls göra den prioritering av
kooperativ förvaltning som regeringen vill göra. Några sådana ställningsta-
ganden vill man inte göra förrän bostadsrättskommittén är klar med sitt
arbete. Utskottet har vidare en motivering som lyder:

”Utskottet har för sin del inte ansett det nödvändigt att genom ett
riksdagsbeslut begränsa regeringens handlingsfrihet vid försäljning av
flerbostadshus.”

Vi folkpartister tycker, precis som regeringen, med dess dävarande tre
partier, att det är både riktigt och rimligt att det finns en klar riktlinje, som
innebär att kooperativ förvaltning skall väljas i första hand i de fall där
hyresgästerna är intresserade.

Vi måste vara medvetna om att det finns kommuner här i landet där
intresset för kooperativ förvaltning är begränsat och där man ensidigt

framhåller den kommunala hyreshusförvaltningen på den kooperativa förvaltningens bekostnad.

Kommunerna har ett huvudansvar för bostadsförsörjningen, men det är inte motiv nog för att hindra hyresgäster som vill köpa sina hus i den här uppkomna situationen. Detta kan bli fallet om kommunen har förtur till förvärvet och sedan inte har något större intresse av att vidareförsälja huset till hyresgästerna.

Vi kan heller inte förstå att det skulle vara ett så djärvt och vådligt ställningstagande att ha bostadsrätt som första alternativ, så djärvt att man måste invänta bostadsrättskommitténs arbete, innan man tar ställning. Den kommittén har direktiv att underlätta en övergång till bostadsrätt. Men det bör ju inte tolkas som att övergång till bostadsrätt skall anstå till dess kommittén är klar. Då vänder man syftena med regeringens bostadspolitik ut och in.

Herr talman! Jag tror att vi alla i utskottet är på det klara med att det antal fall är förhållandevis litet där det beslut riksdagen här fattar kommer att ha avgörande praktisk betydelse. Alla hyresgäster är förmodligen inte intresserade av bostadsrätt. I en del fall där de inte är det kommer man säkert att kunna lösa frågan även med utskottsmajoritetens skrivning.

Men vi skall ta hänsyn till de situationer som kan uppstå även där hyresgästerna genom utskottsmajoritetens beslut undandras möjligheten att förvärva sin fastighet. Vi vill från folkpartiets sida reagera mot det försiktiga tassande som uppstår så snart det blir fråga om kooperativt ägande av hus.

Som annan Kooperation bygger bostadsrättsformen, en av Folk rörelsesveriges främsta skapelser, på en kombination av enskilt ägande och gemensam förvaltning i demokratiska former. Det stora inslaget av enskilt ägande i bostadsrättsinstitutet, en nödvändighet för all fungerande Kooperation, stöter alltid de renlärigaste av de renläriga för pannan, för där vill man bara se det kollektiva, trots att Kooperation är något som bygger på en kombination av enskilt ägande och kollektiv förvaltning.

Nu går utskottsmajoriteten runt frågan i en ganska vid lov. Man vill ge regeringen en handlingsfrihet som regeringen här inte har bett om.

Jag tycker det vore bättre om vi gick rakt på sak och kunde votera efter den enklare skiljelinjen att de som verkligen förordar kooperativ förvaltning, byggd på de bästa traditionerna i Folk rörelsesverige, ställde sig på ena sidan, och de som känner sådan olust inför det enskilda ägandet att de inte vill medverka till detta ställde sig på den andra sidan.

Nu får vi inte någon sådan klar votering. Utskottsmajoriteten består förmodligen av människor med de mest spridda uppfattningar i denna huvudfråga.

Likväl är det för oss i folkpartiet klart att vi stöder det förslag som framlagts av Olof Johansson och alla de tre partierna i den dåvarande regeringen. Därför hemställer jag, herr talman, att kammaren under mom. 1 bifaller reservationen och under mom. 2 bifaller utskottets hemställan.

Nr 148

Torsdagen den
21 maj 1981

*Avveckling av
statens bestånd
av uthyrnings-
bostäder*

Torsdagen den
21 maj 1981

*Avveckling av
statens bestånd
av uthyrnings-
bostäder*

Anf. 85 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! I den vpk-motion som behandlas i detta betänkande har vi motionärer i princip accepterat en försäljning av det statliga bostadsbeståndet, bl. a. med hänsyn till att det kan innebära fördelar från bostadsförvaltningssynpunkt och att i första hand kommunerna, som har ansvaret för sina invånares bostadsförsörjning, skall kunna förvärva sådana fastigheter som avser permanentboende. Oavsett möjligheterna att kringgå den kommunala förköpsrätten förutsätter vi då att staten erbjuder i första hand kommunerna att få köpa fastigheterna.

Vi förutsätter att kommunerna ser som sin uppgift att från staten förvärva bostadsfastigheter som kan erbjudas kommuninvånarna och att kommunerna sedan tar hänsyn till de boendes intressen då det gäller boinflytandet. Fastigheterna bör förbehållas kommunerna också av den anledningen att marken kan behövas för samhällsbyggnadsändamål. Vi har föreslagit att vid försäljning av staten tillhöriga permanenta bostäder i första hand vederbörande kommuner skall erbjudas att köpa fastigheterna och i andra hand hyresgästerna.

I motionen föreslår vi också att riksdagen skall uttala sig för att samtliga staten tillhöriga fritidsbostäder skall överföras till domänverket och även fortsättningsvis uthyras till allmänheten. Vi anser det mycket angeläget att behålla de möjligheter för allmänheten som nu finns att hyra fritidsbostäder. Både ekonomiska och andra erfarenheter talar för att den uthyrningsverksamhet som sker inte skall begränsas utan i stället bevaras och om möjligt utökas. Det är väl bekant att efterfrågan på fritidshus att hyra är mycket stor och att uthyrningsverksamheten fyller ett stort och viktigt samhällsbehov.

Vid en utförsäljning av fritidsbostäder skulle många nuvarande hyresgäster inte klara de ekonomiska uppoffringar det skulle innebära att köpa dem och de skulle tvingas lämna sina fritidsbostäder, som ofta också stora familjer, släktingar och vänner har glädje av. En utförsäljning av olika statliga verks fritidsbostäder skulle direkt motverka den målsättning samtliga riksdagspartier säger sig vilja verka för, nämligen att bereda flera människor möjlighet till meningsfull fritid och rekreation. Särskilt låginkomsttagare skulle få ökade svårigheter i stället för de ökade möjligheter till meningsfull fritid som det måste vara hela samhällets angelägenhet att medverka till.

Mot en utförsäljning av fritidsbostäder och för en fortsatt uthyrning talar också det förhållandet att det är angeläget att söka motverka den spekulation och osunda utveckling som förekommit och förekommer då det gäller privata intressen, bl. a. i form av andelshus och liknande. Olika problem kan också komma att uppstå då det gäller den mark som fritidshusen är belägna på och de markområden som omger fritidsbostäderna. Även problemen med att fritidshus görs om för permanentboende och de därav följande problemen för kommunerna med kommunal service talar emot propositions- och utskottsförslaget och för vårt motionsförslag.

Utskottet säger att det enligt utskottets mening får förutsättas att även lämpligheten av att i enskilda fall överföra fritidsbostäder till domänverkssektorn vägs in – alltså i sak ett tillmötesgående av vårt motionsförslag.

Utskottet säger att det är "överväganden som då innebär att statmakernas rekreativpolitiska målsättningar beaktas".

Men man måste nog fråga sig hur den skrivningen skall tolkas och hur det här skall gå till. Vore det inte bättre med ett klart uttalande från riksdagens sida i enlighet med vår motion? Vi föreslår att riksdagen skall uttala att samtliga av staten tillhöriga fritidsbostäder bör överföras till domänverket och även fortsättningsvis uthyras till allmänheten.

Utskottet säger också att det mot bakgrunden av det resonemang som utskottet har utvecklat inte har funnit anledning att tillstyrka de i vpk-motionen föreslagna generella uttalandena om en kommunal förstahandsrätt att köpa permanentbostäder. Det förslag som finns i vpk-motionen kan emellertid faktiskt inte betraktas som generellt. I varje fall är det inte så generellt som den ganska diffusa utskottsskrivningen. Vpk-motionens förslag är betydligt mer konkret.

Herr talman! Med hänvisning till innehållet i vår motion och till vad jag nu har sagt yrkar jag bifall till motion 2135.

Anf. 86 KJELL MATTSSON (c):

Herr talman! När civilutskottet behandlade propositionen om försäljning eller avveckling av statens fastighetsbestånd konstaterade vi att regeringen enligt de bemyndiganden som riksdagen tidigare har givit äger rätt att försälja sina fastigheter. Det finns bestämmelser om hur det skall gå till – man skall försöka få ett bra pris och förfarandet skall vara offentligt. Men det finns genom tidigare riksdagsuttalanden också en inskränkning i rätten på så sätt att man även skall ta humanitära och sociala hänsyn vid försäljningen.

Det kan tyckas rimligt att regeringen anmäler att man tänker göra en extra insats för att avveckla ett fastighetsbestånd, även om staten har rätt att göra det utan något beslut av riksdagen. Motivet för denna extra insats är att fastighetsinnehavet är splittrat och svårt att hantera för olika statliga myndigheter så att fastighetsförvaltningen blir ekonomiskt lönsam. Man menar då att det är bättre att dessa fastigheter överläts till bostadsrättsföreningar eller enskilda. I vissa fall kan det vara motiverat att riva en fastighet.

Regeringen har alltså rätt att välja. Den kan först försöka få hyresgästerna i flerfamiljshus att gå samman och bilda en bostadsrättsförening. Om det inte finns intresse för detta kan staten gå vidare och erbjuda kommunen att köpa fastigheten eller bjuda ut den på den allmänna fastighetsmarknaden. Denna ordning är framför allt motiverad av sociala och humanitära hänsyn. Man menar att det kan vara personalpolitiskt motiverat att försöka värna om att de som har hyrt en bostad av staten skall erbjudas att gå in i en bostadsrättsförening och överta fastigheten.

Utskottet har alltså konstaterat att regeringen egentligen inte behöver gå till riksdagen med den här propositionen annat än för att informera om att man tänker göra en extra insats för att avveckla fastighetsbeståndet. Därför är vi i utskottet naturligtvis förvånade över att fp-ledamöterna i utskottet har reserverat sig. Staten äger rätt att sälja fastigheterna. Staten har möjlighet att

Torsdagen den
21 maj 1981

*Avveckling av
statens bestånd
av uthyrnings-
bostäder*

försöka åstadkomma bostadsrättsbildningar, och om det inte går kan staten gå vidare och försöka sälja fastigheterna på annat håll.

Jag skall inte gå in i den diskussion som Kerstin Ekman drog upp och som var ett försök att få till stånd en principdiskussion om vilken inställning de olika politiska partierna i riksdagen har till frågan om bostadsrätt. Vi tycker att det är alldeles fel att ha en sådan principdiskussion i ett ärende där det gäller för staten att avveckla totalt sett 14 000–15 000 lägenheter av vilka 5 000 är fritidsfastigheter. Den principdebatten måste vi ta i ett bostadspolitiskt sammanhang. Det är ett fastighetsekonomiskt resonemang som ligger bakom att man vill göra den avveckling som det nu är fråga om.

Sedan gick Kerstin Ekman till ganska ordentliga överdrifter. Hon sade att hyresgästerna nu undandras möjligheterna att köpa fastigheterna. Det finns inget som helst underlag för det påståendet. När regeringen nu har gått till riksdagen och föreslagit en viss form för försäljning, dvs. att man först skall bilda bostadsrätter, säger civilutskottets majoritet: Ni äger rätt att sälja fastigheterna, och ni äger rätt att hjälpa dem som bor i lägenheterna att bilda bostadsrättsföreningar. Det finns inget som helst hinder för detta från utskottets sida. Därför är de invändningar som görs från folkpartihåll helt felaktiga.

Jag skall alltså inte gå in på den principiella diskussionen, för där målade Kerstin Ekman upp motsättningar som inte finns.

Motionen av Tore Claeson m. fl. är delvis tillgodosedd genom vårt resonemang när det gäller fritidsbostäderna. Det framgår även av propositionen, men låt mig säga att det har varit angeläget för utskottet att klarlägga att avvecklingen av det spridda fritidsbostadsbeståndet inte inkräktar på den verksamhet som domänverket bedriver på olika ställen i landet, både med spritt fastighetsinnehav och i form av koncentrerade anläggningar på olika ställen i attraktiva och värdefulla fritidsområden.

Utskottet menar att staten har rätt att avveckla även fritidsfastigheterna. Att följa vpk:s förslag om att föra över alla fastigheterna till domänverket skulle ju innebära att man till domänverket lyfte över de problem som det kan vara med fastigheter som antagligen kommer att rivas i stället för att säljas.

Fastigheter som ligger väl till för den uthyrningsverksamhet som domänverket bedriver i egen regi eller genom Svrek kan vara intressanta för andra statliga myndigheter. Enligt vårt sätt att resonera bör regeringen därför inte vara definitivt bunden till att föra över fritidsfastigheterna till domänverket.

Med detta har jag motiverat utskottets ställningstagande, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 87 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Kjell Mattsson säger att det är ett fastighetsekonomiskt resonemang som ligger bakom propositionen och det förslag som utskottets majoritet har anslutit sig till. Men hur går det då med de olika sociala och humanitära skäl som Kjell Mattsson tryckte på flera gånger i sitt anförande

och som det skall tas stor hänsyn till? Just dessa olika humanitära och sociala skäl utgör mycket viktiga motiv för de förslag som vi har lagt fram i vpk-motionen.

Ett splittrat fastighetsbestånd motiverar en utförsäljning, säger Kjell Mattsson. Ja, som bekant har vi i vpk-motionen inte vänt oss mot utförsäljning av permanentbostäderna, men vi har i det sammanhanget framhållit de fördelar för de boende som det skulle innebära om kommunerna förvärvade fastigheterna och i sin tur upplät bostäderna på villkor som är förenliga med de boendes intressen.

Jag tycker att just det som Kjell Mattsson nämner om det splittrade fastighetsbeståndet egentligen talar för att man inte skall gå ut överallt och genom anbudsförfarande eller på annat sätt sälja fastigheterna till de spekulanter som har råd att efterfråga dem. I stället borde i första hand den kommun där fastigheterna ligger erbjudas möjlighet att köpa.

Sedan säger Kjell Mattsson att det är problem förenade med uthyrningen av fritidsbostäder. Vad har domänverket för erfarenhet, som har de flesta av de uthyrningsbostäder som vi talar om? Det kan man läsa i den proposition som ligger till grund för betänkandet, där domänverket framhåller att det finns en mycket stor efterfrågan på fritidshus. Med hänsyn till den goda lönsamheten vid uthyrning av verkets fritidshus sker försäljning bara i mycket begränsad omfattning, säger man, och man tror att antalet hyresspekulanter kommer att öka, om välståndet sjunker och färre får råd att skaffa sig egna fritidshus. Utan tvivel, säger man, fyller domänverkets fritidshus ett behov i samhället.

Jag skulle kunna fortsätta med ytterligare remissyttranden som går i samma riktning och talar om fördelarna med att hyra ut fritidsbostäderna. Mot bakgrund av domänverkets sakkunskap och goda erfarenhet vore det lämpligt att den uthyrningen sker via domänverket.

Anf. 88 KERSTIN EKMAN (fp):

Herr talman! Kjell Mattsson säger att vi inte skall ha en principdiskussion om bostadsrätt. Men varför har man då skrivit i betänkandet att man vill avvakta bostadsrättsutredningens ställningstagande? Det vi säger från folkpartiet är att det här gäller att stödja de boende och bostadsrätten. Vi fastslår att det enligt vårt sätt att se och i enlighet med vad statsrådet har föreslagit i propositionen är de boendes önskan som skall komma i första rummet. Om nu staten väljer att erbjuda kommunen att köpa fastigheten och det sker i en kommun med ringa intresse för att erbjuda bostadsrätter till invånarna, då har man ju gjort illa mot bostadsrätten. Propositionens skrivning ger stöd åt bostadsrätten. Om man anser att den är en bra boendeform, då skall man bifalla propositionen.

Anf. 89 KJELL MATTSSON (c):

Herr talman! Kerstin Ekman säger att vi genom att ta det här beslutet skulle göra illa mot bostadsrätten. Det är naturligtvis inte alls på det sättet. I utskottet för vi ett resonemang om huruvida vi skulle läsa försäljningsbe-

*Avveckling av
statens bestånd
av uthyrnings-
bostäder*

stämmelserna, och vi har konstaterat att staten äger rätt att sälja utan att fråga riksdagen och också att välja försäljningsform. Eftersom regeringen en gång har beslutat sig för att använda bostadsrätt för fritidshus, kommer man i det praktiska arbetet med att åstadkomma ett försäljningsavtal att ta sådan kontakt. Men man är inte absolut bunden vid att det skall vara bostadsrätt, utan det är kanske kommunen eller ett kommunalt företag eller en enskild som blir den slutlige köparen.

Vi har alltså inte velat begränsa den fullmakt som regeringen de facto har, utan vi har förtroende för att regeringen hanterar frågan på ett sådant sätt att det kostar minsta möjliga pengar att avveckla fastighetsbeståndet.

Beträffande Tore Claesons invändning sade jag att detta inte är en bostadspolitisk fråga i första hand. Från de olika statliga myndigheternas sida sett är det ett fastighetsekonomiskt problem på det sättet att man har ett väldigt differentierat fastighetsbestånd av olika kvalitet och med olika möjligheter till lönsamhet. Man konstaterar helt enkelt att fastighetsekonomi är så dålig i många av dem att det skulle vara bättre om man överförde dem till enskilda fastighetsägare, bostadsrättsföreningar eller till kommunal verksamhet.

När det gäller domänverket råder egentligen inte delade uppfattningar mellan vpk och oss. Vi har i utskottsbetänkandet slagit vakt om den verksamhet som domänverket bedriver både med uthyrning av hus som är litet utspridda och med sådana som ligger litet mer koncentrerat. Vi vill inte, genom att följa kommunistmotionen, pracka på domänverket ett antal fastigheter som antagligen skulle bli en ekonomisk belastning. Vi har i stället sagt att om det är intressanta objekt för domänverket så kan man lägga dem tillsammans med den övriga verksamheten som man med framgång bedriver i området, och då kan det vara lämpligt att överta fastigheterna. Men det skall inte vara ett absolut villkor.

Anf. 90 KERSTIN EKMAN (fp):

Herr talman! Kjell Mattsson säger att han inte vill begränsa den fullmakt regeringen och staten har. Men tycker inte Kjell Mattsson att bostadsrätten och de boende är värda det stöd som propositionens skrivning innebär, där man de facto säger att de boende först skall få säga sitt, och kommunen komma i andra hand?

Anf. 91 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Två saker bara, herr talman. Detta är, Kjell Mattsson, i allra högsta grad en bostadspolitisk fråga. I en debatt kring dessa konkreta frågor som gäller bostäder kan man inte vifta bort saken genom att säga att detta inte är en bostadspolitisk fråga. Det är det, självklart, i allra högsta grad! Det kommer att få betydelse om kommuner eller enskilda i första hand skall erbjudas att förvärva dessa fastigheter. Det påverkar den fortsatta fastighetsspekulationen och priserna på fastigheterna och därmed bostadskostnaderna för dem som bor i dessa hus. I den mån som kommunernas ansvariga själva anser att det skulle vara förenligt med deras intresse som ansvariga för

sina invånares bostadsförsörjning, tycker jag det borde vara helt naturligt att man i första hand skall erbjuda kommunerna möjligheten att förvärva. Det tycker jag i hög grad är bra bostadspolitik.

Av vad Kjell Mattsson sade fick jag intrycket att intresset från domänverkets sida skulle bedömas efter den ekonomiska lönsamheten. Det tycker jag verkar underligt – kanske jag missuppfattade honom? Man framhåller att den nuvarande uthyrningsverksamheten är lönsam, och då kunde man tänka sig att domänverket tar över, men inte annars.

Men det är väl här som överallt annars: en del av den verksamhet som bedrivs av exempelvis domänverket är mer eller mindre lönsam och en del är mer eller mindre förlustbringande. Jag menar att för helhetens skull och för att främja fortsatta möjligheter till fritidsboende och rekreation för folk är det angeläget att uttala sig för att de statliga verkens fritidsbostäder bör föras över till domänverket.

Anf. 92 KJELL MATTSSON (c):

Herr talman! Civilutskottet har försökt att vara förnuftigt i denna fråga. Det upplyses faktiskt om att något hundratal av dessa fritidshus antagligen inte kommer att säljas utan i stället att rivras. Vi kan då inte finna att det är någon mening i att först överföra dem till domänverket, som skall belastas med huvudvärken vad domänverket skall göra med en hel del fastigheter som inte heller i domänverkets regi är särskilt intressanta.

Jag har haft så mycket med domänverket att göra i många sammanhang att jag vet att man ibland kan klaga över att lönsamheten inte är tillräcklig ens i en del bra projekt.

När det gäller bostadspolitiken vill jag säga att statens motiv för att avveckla i första hand är fastighetsekonomiskt. Men det behöver inte betyda att det är dålig bostadspolitik för den skull. Som jag sagt ett par gånger blir det så, att de hyresgäster som vill slå sig ihop i en bostadsrättsförening först får chansen att köpa fastigheten. I andra hand kan en kommun eller ett kommunalt bostadsföretag gå in och köpa fastigheten. Jag tror att det för de boende inte på något sätt är ett sämre alternativ än att staten fortsätter att vara fastighetsägare.

Kerstin Ekman's invändningar är fortfarande lika litet värda som de var i det första inlägget. Regeringen har nämligen fullmakten, och regeringen har uttalat en avsikt. Vi har i utskottet inte velat förbjuda regeringen att genomföra denna avsikt, utan vi har sagt att man får försöka klara av detta på ett praktiskt sätt. Jag har understrukit att det bl. a. var av personalpolitiska skäl som de synpunkterna framfördes under förhandlingarnas gång, dvs. att man hade tänkt sig att i första hand erbjuda fastigheterna till bostadsrättsföreningar. Det finns alltså inget hinder för regeringen att göra detta, och därför kan jag inte förstå att vi över huvud taget har en votering i den här frågan.

Torsdagen den
21 maj 1981

Radiotaltidningar
m. m.

Mom. 1

I en förberedande votering biträdades reservationen av Bertil Dahlén och Kerstin Ekman med 39 röster mot 20 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion 2135 av Tore Claesson m. fl. 247 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 277 röster mot 30 för reservationen av Bertil Dahlén och Kerstin Ekman.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

6 § Föredrogs

Civilutskottets betänkande

1980/81:36 om ändring i byggnadslagen m. m. (prop. 1980/81:165)

Utskottets hemställan bifölls.

7 § Radiotaltidningar m. m.

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande 1980/81:24 om radiotaltidningar m. m. (prop. 1980/81:164 och 166 samt del av prop. 1980/81:84).

Anf. 93 TORKEL LINDAHL (fp):

Herr talman! I det här aktuella betänkandet hanteras frågan om en lag rörande radiotaltidningar. Detta är utan tvivel en viktig fråga för de synskadade, och det är nödvändigt att vi får denna lagstiftning för att vi skall kunna utöka försöken vad gäller radiosända taltidningar. Och det är troligtvis också det bästa och billigaste systemet för en omfattande utgivning av taltidningar, som de synskadade kan få del av till ett rimligt pris. Att detta är efterlängtat av de synskadade vet vi. Det är inte en dag för tidigt att vi äntligen får de här lagarna. I dagens läge har de synskadade i praktiken bara möjlighet att informera sig via radion, TV-ljudet eller vad andra berättar. Taltidningarna är ganska få och dyra samt har en relativt komplicerad distribution.

Detta betyder att de synskadade snabbt och enkelt får reda på de stora nyheterna. Om påven utsätts för ett attentat, får de synskadade snabbt reda på detta. Men de har mycket svårt att få reda på om handlaren i byn tillfälligt har sänkt priset på fläskkotletter, något som kanske inte är helt ointressant för den enskilde individen.

Med detta vill jag antyda att det inte bara är de stora nyheterna, dem som de tunga medierna väljer ut, som är väsentliga för individen. Även lokala nyheter av olika slag har stor betydelse. Lokala nyheter och påbud återfinns ofta i annonsform. Vi seende får mycket information genom det som står i annonser, ja annonser är en väsentlig del av den information som vi varje dag får ta del av.

Att överföra en tidning så fullständigt att en del annonser skulle kunna få finnas med i radiotaltidningarna är tyvärr utskottets majoritet motståndare till. Utskottsmajoriteten är så rädd för att detta skulle medföra att man definitivt måste gå vidare ett steg till allmän kommersiell annonsering i radio och TV att den vill beröva de synskadade den information som annonser skulle kunna ge.

Med annonser menas i detta sammanhang faktiskt all betald information. Annonserförbudet i lagen om radiotaltidningar går således längre än det allmänna reklamförbudet i etern, som tar sikte på kommersiell reklam. Om utskottsmajoritetens förslag går igenom, betyder det att en annons om t. ex. ett elavbrott inte får lov att finnas med i taltidningen. Detsamma gäller annonser om en ändrad busstidtabell, en intressant konsert eller ett offentligt möte. Om t. ex. socialdemokraterna skulle hålla ett offentligt möte någonstans, så får det inte lov att nämnas i taltidningen, i den mån meddelandet utgörs av en betald annons.

Om man betalar för utrymme i en tidning för ett upprop om protestaktioner mot Sydafrika eller stöd till Andrej Sacharov, får detta, enligt majoritetens ståndpunkt, inte lov att förekomma i radiotaltidningar. Predikoturer får heller inte lov att förekomma i den mån betalning har skett för utrymmet i tidningen. Det är faktiskt inte oväsentlig information som utskottsmajoriteten vill undanhålla de synskadade. Det är heller inte oväsentligt att få veta om skohandlaren tillfälligt har ett lågpriserbjudande eller, som jag nämnde i början av mitt anförande, om livsmedelshandlaren har fläskkotletter till extrapris.

Annonser innehåller alltså mycket information och många upplysningar, faktiskt även konsumentupplysning. Våra vanliga tidningar består av många annonser. Det är dessa som till stor del hjälper till att göra tidningarna läsvärda.

Ingen skulle här vilja börja förolämpa våra tidningsredaktioner med att säga att de är påverkade av annonserna och att det är risk för att de styrs av dem. Men dessa argument dyker plötsligt upp när det gäller radiotaltidningar. Då är man beredd att förolämpa redaktionerna och påstå att de helt plötsligt skulle börja ta hänsyn till annonsörerna.

Herr talman! En radiotaltidning är lika med en tidning. Den nu föreslagna lagstiftningen sätter detta likhetstecken så långt det är möjligt. Den enda punkt där man på allvar avviker från detta är när det gäller annonserna. Det är väl ändå inte meningen att vi skall lägga oss i en tidnings innehåll, men det gör vi ju faktiskt i viss mån, om majoritetens förslag skulle vinna.

Vidare vill jag något kommentera vpk:s motion i sammanhanget, i vilken man kräver en bättre konsumentupplysning i etern. Det är i och för sig vällovligt, och det är något som vi alla kan instämma i. Men att föra fram detta i det här sammanhanget, när det gäller radiotaltidningar, skulle kunna tyda på att man vill att vi skall lagstifta om innehållet i tidningarna. Det är någonting som vi definitivt inte skall gå in på. Det är inte riksdagens sak att

Torsdagen den
21 maj 1981

*Radiotaltidningar
m. m.*

tala om vad tidningar skall innehålla, och detta är ett starkt skäl för att yrka avslag på den motionen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

Anf. 94 INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Till att börja med vill jag klargöra att jag självfallet delar utskottets uppfattning när det gäller reklam i TV och i radio. Jag anser inte att annonser skall förekomma i sändningar för radiotaltidningar. Men en del av det annonsmaterial som förekommer i dagspressen innehåller sådant som är väsentlig konsumentinformation. Frågan om hur de synskadade skall kunna få del av den typen av information via radiotaltidningar bör enligt min mening lösas.

Kulturutskottet hänvisar i samband med sitt yrkande om avslag på vår motion till den konsumentinformation som redan nu förekommer i radio och i TV. Jag är den sista att förneka att den informationen är både bra och viktig, men den är alldeles för begränsad och tar inte alls eller i vart fall i mycket ringa utsträckning upp lokala förhållanden som kan vara av betydelse. Därför anser jag att utskottets avslagsmotivering är väldigt svag, och jag vidhåller att frågan om de synskadades tillgång till daglig, aktuell och också vederhäftig konsumentinformation bör göras till föremål för en utredning.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till vpk-motionen 2138.

Anf. 95 HILDING JOHANSSON (s):

Herr talman! Det är viktigt att propositionen 166 antas, därför att den gör det möjligt att via rundradio sprida innehållet i dagstidningar till synskadade. Men låt mig göra ett tillägg: Det är också väsentligt att verksamheten kommer i gång, att vi nu kan starta en försöksverksamhet på det här området. Det får inte bli så att vi skapar endast en teoretisk möjlighet och att den inte utnyttjas på grund av brist på pengar. Då förespeglar vi de synskadade möjligheter som inte blir förverkligade i praktiken.

Den kontroversiella frågan i detta sammanhang är om radiotaltidningarna skall få innehålla annonsmaterial eller inte. I propositionen inför man ett förbud mot att radiotaltidningar innehåller annonsmaterial. Det är alltså den ståndpunkt som trepartiregeringen intog. Den delas av majoriteten inom konstitutionsutskottet, som i detta ärende utgörs av centerpartisterna och socialdemokraterna. Moderaterna och folkpartisterna har däremot följt en annan linje: de vänder sig mot den proposition som har avgivits av en regering, där dessa två partier fram till för några dagar sedan bildade en del av underlaget.

I kulturutskottet, dit konstitutionsutskottet remitterat ärendet, träder samma gruppering fram. Torkel Lindahl har nyss pekat på vissa skäl för att man skulle ha annonsmaterial i radiotaltidningarna. De skälen är i och för sig respektabla, och jag förstår dem, men man kan också peka på förhållanden som talar emot att annonsmaterial utnyttjas. När man resonerar om dessa

frågor bör man hålla i minnet att det inte är så särskilt lätt att ordna denna verksamhet. Det är praktiskt taget omöjligt att genom uppläsning sända ut en hel tidning. Det skulle exempelvis ta mer än 50 timmar att läsa upp ett nummer av Dagens Nyheter. Man tvingas mot denna bakgrund att göra ett urval, och då kommer man inte från att ju mer annonser som ingår i utsändningen, desto mindre material i övrigt kan denna innehålla.

Det räcker enligt min mening inte med att man, som reservanterna föreslagit, drar en gräns vid 50 %. Man måste här väga annonsmaterialet mot textmaterialet och ta ställning till vad som är viktigast. När man lyssnade på Torkel Lindahl fick man nästan det intrycket att all information som är värd namnet har annonsform. Så är ju inte fallet, utan mycken värdefull information finns i textmaterialet. Har man en mängd inslag i form av annonser om kotletter, kläder, tivolinöjen, biografier osv., minskas ju utrymmet för textmaterial, för nyheter, för politiska orienteringar, för kulturartiklar osv. Det måste vägas in, i nuvarande situation.

Jag vill gärna hålla med om att man behöver ge möjligheter för de synskadade att få mer information också av sådant slag som vi seende mycket lätt erhåller. Liksom Inga Lantz anser jag att man bör ta upp denna fråga och söka finna former för sådan information, men det är inte nödvändigt att den meddelas i form av kommersiell annonsering. Och var drar man gränserna mellan det som är information och det som är kommersiell annonsering?

På det här sättet kan man alltså väga skäl för och emot. Men i detta sammanhang kommer också det allmänna principiella resonemanget in, och uppdelningen i utskottet hör säkert samman med inställningen i stort till reklam i etern. Då jag och andra flera gånger har utvecklat skälen emot sådan reklam, skall jag inte än en gång upprepa dessa utan hänvisar bara till dem.

När jag gör dessa avvägningar kommer jag alltså fram till att man bör följa trepartiregeringens förslag om ett annonsförbud.

När det gäller den motion som har väckts från vpk-håll känner jag personligen sympati för den. Men samtidigt måste jag hänvisa till det uttalande som kulturutskottet har gjort. Konstitutionsutskottet har här helt enkelt följt kulturutskottet i dess ställningstagande. Framför allt menar man att ett förslag i det här sammanhanget skulle uppfattas så att man påverkar programutbudet i radio och TV – och det hör ju nu till det som riksdagen inte skall göra. Men kom igen i ett annat sammanhang, och vi skall resonera om det.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till konstitutionsutskottets hemställan.

Anf. 96 TORKEL LINDAHL (fp) replik:

Herr talman! Jag måste med beklagande konstatera att Hilding Johansson uppenbarligen har viss svårighet att skilja på allmänna rundradiosändningar och radiotaltidningar. Radiotaltidningar är tidningar i allt väsentligt utom i det avseendet att de inte trycks såsom vanliga tidningar utan distribueras genom etern. Avsikten är att programmen skall sändas på nätterna i P 1 för

dem som är intresserade.

Det är ju inte meningen att vi skall lägga oss i tidningars innehåll. Men här vill man helt plötsligt förbjuda att en del av tidningars innehåll distribueras. Det är inte vår sak att tala om vad tidningarna skall innehålla och sända ut. Vi vänder oss mot ett förbud av vissa delar av tidningarnas innehåll. Vad tidningarna skickar ut är deras sak. Härvidlag har uppenbarligen Hilding Johansson och jag inte riktigt samma synpunkt.

Hilding Johansson menar att de programslag det här gäller skulle inskränka så våldsamt på den lediga tid som fanns till förfogande. Ja, jag är fullkomligt medveten om att det är en begränsad tid som kan stå till förfogande, och det kan inte bli fråga om hela tidningar. Men det är fortfarande inte vår sak att tala om hur tidningarna vill redigera och vad de vill sända. Det är inte vi som skall väga innehållet.

Vi reserverar oss inte på propositionens ståndpunkt, men vi står på de synskadades ståndpunkt, och det tycker jag i det här fallet väger något tyngre.

Anf. 97 PER UNCKEL (m):

Herr talman! Vi moderater har i likhet med konstitutionsutskottets folkpartister anmält en reservation i fråga om annonsinnehållet i taltidningarna.

Utskottets socialdemokrater och centerpartister anför visligen i majoritetsskrivningen att det inte framkommit så starka skäl att undantag bör göras från det principiellt motiverade förbudet mot reklam i etern.

Hilding Johansson! Det är väl ändå på följande vis. Blinda saknar seendes möjligheter att kompensera frånvaron av reklaminformation i radio och TV med motsvarande information från dagstidningar. De radiosända tidningar som vi nu debatterar är för blinda ingenting annat än vad vanliga tidningar är för seende. I själva verket rör det sig om exakt samma produkt – eller en redigering, gjord av tidningarna, av exakt samma produkt – som genom de förslag som propositionen i övrigt innehåller kan komma blinda till del. Men produkten blir utan reklaminformation om nu utskottsmajoriteten får som den vill också i kammaren.

Varför i fridens namn tycker Hilding Johansson att en grupp svenskar skall undantas från reklaminformation när rätten till reklam för alla andra är en självklarhet? Svaret på den frågan är tydligen att det tar så lång tid att läsa upp annonserna via etern och att det minskar utrymmet för textmaterial. De skälen anför en tänkt riksdagsmajoritet när det gäller de blinda.

Som Torkel Lindahl så riktigt har påpekat ankommer det faktiskt inte på riksdagen att tala om vilka proportioner man skall ha mellan annonsmaterial och text i tidningar. Det ankommer inte på oss att lägga oss i hur tidningar skall erbjuda sin information till läsarna eller, i det här fallet, till lyssnarna. Det är möjligt att det för socialdemokraterna kan kännas lockande att så ofta det går förbjuda reklam i massmedia. Men så länge Hilding Johanssons Sverige har en fri marknadsekonomi får väl socialdemokraterna ändå finna sig i att medborgarna har rätt att ställa krav på tillgång till information om

utbudet av varor och tjänster. Diskriminering – för det är ingenting annat än diskriminering som det är fråga om – mot grupper som redan förut har det svårt är inte något trevligt sätt att bekämpa marknadsekonomin på.

Det förefaller som om den socialdemokratiska, och tyvärr också den centerpartistiska, synen på reklam i de radiosända taltidningarna går tillbaka till det dogmatiska motståndet mot varje typ av reklam i etern. Det ledsamma är att denna socialdemokratiska dogmatik gentemot reklamen på det stora eterområdet håller på att störta Sveriges Radios ekonomi över ända. Och jag misstänker att åtskilligt talar för att taltidningar utan reklam kommer att gå samma dystra öde till mötes. Det vore, herr talman, möjligen en seger för den socialdemokratiska principen om att man inte skall ha någon reklam i etersändningar, men det vore i så fall en seger på blinda människors bekostnad.

Anf. 98 HILDING JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag antar att vi här i kväll inte skall diskutera Sveriges Radios situation och de allmänna principerna för etersändning. Där har vi skilda meningar – och dem har vi redovisat för kammaren vid skilda tillfällen. Här är det fråga om en etersändning. Följaktligen vill vi tillämpa samma principer på den.

Nu uppfattade Per Unckel detta som ett hot mot marknadsekonomin. Ja, men den fråga han riktade till mig borde han väl ställa till de partivänner till honom som ingick i regeringen Fälldin II – det är ju *dess* förslag som vi som oppositionsparti då och nu stöder. Visserligen har jag i propositionen läst en del synpunkter från föredragande statsrådet, men de mynnar ut i detta förbud. Det är inte vi socialdemokrater som har föreslagit detta, utan det är den borgerliga trepartiregeringen som Per Unckel nu angriper.

Per Unckel och Torkel Lindahl är dock inte konsekventa. De har ju själva lagt fram ett förslag där det står att högst hälften av sändningstiden vid sändningstillfälle får användas för annonsmaterial i förlagan. Det betyder att riksdagen ger sig in på detta också: riksdagen bestämmer omfattningen av det här, och riksdagen begränsar marknadsekonomin – det som ju är så fel och så farligt!

Ja, vi följer principen fullt ut att riksdagen skall göra detta. I den försöksverksamhet som det nu gäller bör man alltså tillämpa samma principer som för etermedia i övrigt.

Om man nu skall basera verksamheten på annonsinkomster, finns det här en uppenbar risk för att man kan få ett inflytande från reklamintressena.

När vi säger nej till reklam i etermedia ligger bakom detta den risk som här föreligger. Varför skall då den grupp människor det här gäller utsättas för större risker än andra i detta sammanhang. Informationen till dem får vi lösa, men vi behöver här inte öppna dörren för detta. Jag har en stark rädsla för att vad man är ute efter är att få dörren litet öppen för reklamintressena. Av Per Unckels anförande framgår klart, att han syftar till att få en delvis

reklamfinansierad radio- och TV-verksamhet i Sverige. Lyckligtvis har här centern och socialdemokraterna samma ståndpunkt, nämligen ett nej på den punkten.

Anf. 99 PER UNCKEL (m):

Herr talman! Hilding Johansson vädjar om att vi inte skall ha en allmän radio- och TV-debatt, och det skall vi självfallet inte ha. Men eftersom socialdemokraterna och centerpartiet i den skrivning som utskottet har lämnat till riksdagen i denna del hänvisar till den princip som Hilding Johansson nyss har försvarat om att man inte skall tillåta reklam i etern, må det ändå vara en förlåtet om man drar vissa paralleller. Men nu skall man inte dra för många paralleller, Hilding Johansson. Det faktum att tidningarna under nattetid skall föras till de blindas hem via etern är inte detsamma som att vi plötsligt fått konkurrens till Sveriges Radio och TV.

Vad det är fråga om är om vi skall tillåta tidningsföretag att erbjuda blinda en redigerad version av den produkt som de erbjuder till seende, på samma villkor som de seende får ta del av produkten. Eller, Hilding Johansson, skall vi plötsligt säga att de blinda inte skall ha rätt att ta del av reklam innehåll i tidningen? Det är där vi har skilda meningar.

Hilding Johanssons försvar för att de blinda inte skall få ta del av reklam innehåll i tidningarna är, för att fritt citera honom, att reklamintressena kan få ett inflytande över produkten. Men, Hilding Johansson, kräver inte i så fall logiken att vi rensar ut reklamen också från de tidningar som är själva utgångspunkten för den radiosända produkt som skall komma de blinda till del under natten? Om vi nu är så vansinnigt rädda för att reklamintressena skall få grepp om tidningsvärlden när det gäller de blinda, hur i hela friden kan vi då tro att vanliga svenskar skall stå pall emot reklamintressena när det gäller seende?

Till slut, herr talman! Hilding Johanssons oftast återkommande försvar för sin ståndpunkt är att det är trepartiregeringen som har presenterat propositionen. Jag tror att det vore bättre, Hilding Johansson, om vi diskuterade frågan i sak för att se om det finns något mer substantiellt bakom Hilding Johanssons ståndpunkt.

Anf. 100 TORDEL LINDAHL (fp):

Herr talman! Hilding Johansson tycks på något sätt inbilla sig att redaktörer för taltidningar skulle visa sig vara våldsamt korruperade, medan redaktörer för andra tidningar skulle vara helt obefläckade. Den senare slutsatsen är troligtvis korrekt. Den första slutsatsen är en vildsint gissning av Hilding Johansson.

Hilding Johansson tycks också sväva i villfarelsen att det här kommer att röra sig om våldsamma annonsintäkter. Det är fråga om upplagor där man räknar i hundratal, inte i tusental.

Detta är en fråga som de synskadade själva vill ha löst ungefär i enlighet med vad vi föreslagit i reservationen. Det har Hilding Johansson inte kunnat förneka. Jag kan bara konstatera att Hilding Johanssons våldsamma rädsla

för vad det här skulle kunna tänkas medföra gör att han inte är beredd att låta de synskadade få del av viktig information, som de själva ber att få del av. Det är trist, för att använda ett försiktigt uttryck.

Nr 148

Torsdagen den
21 maj 1981

Mom. 2 (annonsmaterial i taltidningar)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservationen av Torkel Lindahl m. fl., bifölls med acklamation.

Latinamerika

Mom. 7 (konsumentinformation till synskadade)

Utskottets hemställan bifölls med 290 röster mot 16 för motion 2138 av Eivor Marklund m. fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

8 § Latinamerika

Föredrogs utrikesutskottets betänkande 1980/81:25 om Latinamerika.

Anf. 101 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! Utrikesutskottet har i detta betänkande buntat ihop motioner om två olika frågor, nämligen dels vpk- och centermotionerna om läget i Mellanamerika, dels en vpk-motion om bojkottåtgärder mot Chilejuntan. Jag tror att dessa båda frågor bör skiljas åt, eftersom utvecklingen i Mellanamerika och Chile uppvisar olika drag.

I Mellanamerika har stora förändringar redan ägt rum och ännu större kan vara på väg. I Nicaragua har den folkliga kampen mot Somozaregimen lett till seger och störtande av diktaturen. Efter befrielsen har utvecklingen i Nicaragua varit positiv. Jordreformer och nationaliseringar av Somozas och de stora USA-bolagens tillgångar har genomförts. En framgångsrik alfabetiseringskampanj har inletts och fullföljts. Nicaragua är dock fortfarande utarmat och i stort behov av internationellt stöd.

I Guatemala störtades som bekant den demokratiska regimen 1954. Diktaturen återinfördes, och all form av politisk och facklig verksamhet förbjöds. Under 1979 och 1980 har förtrycket ökat kraftigt i Guatemala. Den fackliga organisationen CNUS och den Demokratiska fronten mot repressionen, FDCR, förföljs på allt sätt av militärregimen. Massakern på bönderna, som ockuperade den spanska ambassaden i Guatemala city, och morderna på fackliga ledare och arbetare vid Coca Colas fabriker har i utlandet väckt stark indignation. De frågorna har också tidigare diskuterats här i kammaren.

Men det här är inte de enda händelserna av det här slaget – tvärtom. Grymmast är ändå förtrycket i El Salvador. Den härskande överklassen skyr inga medel för att få behålla sin maktställning. Tiotusentals människor mördades under 1980. Morden fortsätter i oförminskad skala. Det handlar

om ett skräckregemente som rapporterna endast kan ge en blek föreställning om. Den samlade oppositionen och gerillarörelsen, organiserade i El Frente Democratico Revolucionario, har emellertid gått till motattack. Men den kämpar under svåra yttre förhållanden.

Sandinistiska fronten i Nicaragua och de kämpande folkliga motståndsrörelserna i Guatemala och i El Salvador behöver all vår solidaritet och allt vårt stöd. Detta är oerhört viktigt, eftersom USA alltmer öppet och alltmer aktivt ingriper på förtryckarnas sida. En förändring i den amerikanska politiken gentemot Mellanamerika inleddes redan under Carters sista år, men har ännu mera markerats under president Reagan. Nu handlar det inte längre om kamp för mänskliga rättigheter. Nu handlar det om militära s. k. rådgivare, vapen och enheter ur marinåren. Nu handlar det om öppen kamp för inflytande och för profiter.

Vpk-motionen vill därför att riksdagen skall göra ett uttalande om stöd för befrielsekampen i Nicaragua, Guatemala och El Salvador, vidare att riksdagen hos regeringen skall begära ett uttalande som fördömer *all* utländsk inblandning eller insats av främmande trupper i dessa stater.

Vidare bör det undersökas på vilket sätt humanitär hjälp kan kanaliseras till Guatemala och El Salvador.

Utrikesutskottet föreslår att motionerna skall anses besvarade med hänvisning till dels vad företrädare för regeringen i olika sammanhang har anfört, dels vad utskottet självt skriver. Utskottet instämmer i bedömningen att all utländsk inblandning i El Salvador måste upphöra.

Även om detta måste fattas som en positiv behandling av motionens krav beklagar vi att utskottet inte mera kraftfullt och direkt velat uttala sitt stöd för befrielsekampen i dessa mellanamerikanska stater. Vi kan inte heller i betänkandet finna något svar på vår begäran om kanaler för humanitär hjälp till Guatemala och El Salvador – tyvärr.

Den andra vpk-motionen tar upp läget i Chile, där förhållandena under det gångna året ytterligare har försämrats. Fascistjuntan för en brutal förtryckspolitik som drabbar folkets majoritet mycket hårt. Det handlar om politisk förföljelse, men också om arbetslöshet och svält.

Vpk har redan tidigare i riksdagen framfört det av chilenska landsorganisationen CUT ställda kravet om en bojkott på alla plan av Chilejuntan. Vi kräver nu igen att riksdag och regering skall ta initiativ till en sådan bojkott, i internationella sammanhang verka för ett fördömande av militärjuntan och stoppa svenska företags kapitalexport till Chile.

Utrikesutskottet instämmer i vår karakteristik och i vårt fördömande av Chilejuntan. Det är givetvis bra. Men utskottet vill nu lika litet som förr vara med om några bojkottåtgärder, dvs. göra något i praktiken för att uttrycka solidariteten. Ensidiga svenska åtgärder skulle inte få någon effekt, säger man, och det förefaller osannolikt att FN:s säkerhetsråd skulle besluta om bindande sanktioner. Det är den gamla vanliga argumentationen som här kommer igen. Men om ingen gör något och ingen tar något initiativ, blir det naturligtvis heller ingenting gjort. Det är självklart.

Vi menar att detta är en ohållbar attityd. Den har delvis också övergivits av

Sverige när det gäller Sydafrika. Den bör överges även när det gäller Chilejuntan.

Herr talman! Jag yrkar bifall till motionerna nr 520 och 915.

Anf. 102 STURE KORPÅS (c):

Herr talman! Det finns ingen anledning att invända mot den beskrivning av situationen i Latinamerika som Hans Petersson i Hallstahammar har gjort.

Det ligger också någonting i påståendet att det funnes anledning att behandla olika delar av Latinamerika var för sig. Men å andra sidan skulle man också kunna vända på det och säga att det funnes anledning att behandla hela Latinamerika i ett sammanhang – nu sker ju behandlingen i anslutning till motionerna, och de tar bara upp problematiken i vissa länder. Det funnes anledning att kommentera situationen i Bolivia, situationen i Uruguay och kanske mer eller mindre land efter land.

Det är en värdefull svensk tradition att påtala förtryck och mänsklig förnedring var vi än finner detta. Det är i den andan de motioner kommit till som vi nu behandlar. Utskottet ger uttryck för samma avståndstagande som motionärerna. Utskottet redovisar vad Sverige gjort och gör. Vi visar hur Sverige i praktisk handling sökt ge sitt stöd i kampen mot förtryck. Jag behöver inte här upprepa det. Eftersom läget i El Salvador har särskilt stort utrymme både i vpk-motionen 520 och i motion 1592 av Gunnel Jonäng, vill jag påpeka att utskottet instämmer i motionärernas åsikt att utländsk inblandning i El Salvador måste upphöra. Utskottet erinrar också om att regeringen har understrukit det vid upprepade tillfällen.

För utskottet är det självklart att vi skall fortsätta att ge vårt stöd till de demokratiska krafterna i Latinamerika liksom annorstädes. Det gäller också Chile, som nu har lidit under diktatur i uppemot åtta år. Däremot kan utskottet inte, lika litet som vid behandlingen av samma yrkanden i fjol, ställa sig bakom förslagen i vpk-motionen 915 om att regeringen skall ta initiativ till en bojkott av Chile och lägga fram förslag om att stoppa svenska företags kapitalexport dit. Vi kan inte finna att sådana ensidiga svenska åtgärder skulle få någon effekt. Vi menar att vi bör koncentrera oss på att på annat sätt i alla internationella sammanhang påverka världsoptionen till stöd för de demokratiska krafterna i Chile liksom i andra svårt utsatta länder i Latinamerika, även sådana som motionärerna inte har tagit upp.

Får jag till sist rent personligt understryka det ansvar vi har för de många som har måst fly från sina latinamerikanska hemländer, vare sig de finns i Sverige eller annorstädes. De måste hjälpas inte bara till en dräglig tillvaro utan också till att bli bärare av en demokratisk tradition som har så svårt för att slå rot i den delen av världen.

Därmed yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Anf. 103 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! Sture Korpås tyckte också att det kanske var olämpligt att bunta ihop motionerna om de båda länderområdena i samma betänkande.

Nr 148

Torsdagen den
21 maj 1981

Latinamerika

Ville jag vara elak skulle jag kunna säga att enda anledningen är väl att de får en likartad behandling, dvs. att man inte gör någonting i någotdera fallet.

Nicaragua behöver allt stöd. Det är en ung och bräcklig stat, och den ingår naturligtvis som en del i USA:s strategi. Man försöker underminera den unga demokratin i Nicaragua för att på allt sätt få kontroll över de andra länderna. Man måste se Mellanamerika som en enhet. I Guatemala har man visserligen lyckats nå en viss framgång genom den internationella bojkotten mot Coca Cola, men det är bara en detalj – det ändrar ingenting i grunden.

Vi tycker alltså att man bör uttala sig mot och göra allt för att motverka utländsk inblandning i olika länder. I El Salvador är det USA som svarar för den inblandningen och stöder den styrande juntan. Här borde riksdagen uttala sig, så att regeringen med all kraft kan ta upp förhållandena och försöka påverka och förändra situationen. Får de nuvarande förhållandena fortsätta, är jag säker på att man skapar förutsättningar för ett krig i hela detta område. Det måste vara ett ansvar för riksdagen och den svenska regeringen att försöka hindra detta.

Speciellt tycker jag att det vore angeläget att man biföll våra motioner mot bakgrund av att det nu har kommit fram nya uppgifter om att det byggs upp träningsläger i Honduras med direkt USA-stöd. Där tränas militära enheter och olika organisationer för att kunna sättas in mot Nicaragua och störa den inre utvecklingen där.

Jag tycker det är litet pinsamt med den här gamla argumentationen – eftersom ingen annan gör något, gör inte vi något heller. De ord man i övrigt skriver i betänkandet om stöd till en demokratisk utveckling i området faller platt till marken, så länge man inte är beredd att göra någonting konkret.

Anf. 104 STURE KORPÅS (c):

Herr talman! Göra något konkret, säger Hans Petersson. När vi diskuterade utrikesutskottets biståndsbetänkande behandlade vi det konkreta biståndet till vissa länder i Centralamerika, framför allt Nicaragua. Det är anledningen till att jag inte har tagit upp den saken i dag. Utrikesutskottet har alltså behandlat de konkreta biståndsinsatserna i annat sammanhang och gör det därför inte i det nu föreliggande betänkandet.

Anf. 105 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! Kvar är ju ändå förhållandena när det gäller Chile. Det är olyckligt att utskottet har buntat ihop motionerna – vi får föra två olika debatter. Situationen i Chile finns det ju möjlighet att direkt påverka genom att uppfylla de krav som de chilenska fackföreningarna har ställt.

Det är litet märkligt att socialdemokraterna i kammaren, som har vida och goda förbindelser med den svenska fackföreningsrörelsen, inte lyfter ett finger för att få till stånd en utveckling i linje med vad den chilenska fackföreningsrörelsen önskar. Jag påtalade förra året i Chiledebatten att jag tyckte att detta var pinsamt, men det är ännu mer pinsamt att det är tyst i år,

nu när Pinochet har stärkt sin ställning genom manipulationer med författningen och förväntas sitta kvar i ytterligare sexton år, om ingenting annat händer.

Mom. 1 (stöd för befrielsekampen i Nicaragua, Guatemala och El Salvador)

Utskottets hemställan bifölls med 284 röster mot 16 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion 520 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Mom. 2 (bojkottåtgärder mot Chile)

Utskottets hemställan bifölls med 282 röster mot 17 för motion 915 av Lars Werner m. fl.

9 § Nordiska ministerrådets allmänna budget m. m.

Föredrogs utrikesutskottets betänkande 1980/81:27 om Nordiska ministerrådets allmänna budget för år 1982 m. m. (prop. 1980/81:182).

Anf. 106 SVANTE LUNDKVIST (s):

Herr talman! Anledningen till att jag har begärt ordet under den här punkten på riksdagens dagordning är den att jag har en känsla av att det nordiska samarbetet inte har den förankring i riksdagens arbete som skulle vara önskvärt. Så många möjligheter att diskutera det nordiska samarbetet erbjuds inte i riksdagen. Därför knyter jag mina funderingar till behandlingen av ministerrådets budget.

Jag anser att det finns starka skäl för att vi i högre grad än vi hitintills har gjort diskuterar våra nationella problem mot bakgrund av vad ett intensivare nordiskt samarbete skulle kunna ge i utbyte för alla de nordiska länderna. När snålblåsten, som den nu gör, viner kring knutarna finns det enligt min mening goda skäl för oss att söka oss närmare varann i den nordiska syskonbädden.

Vi kan konstatera att en lång rad problem som vi upplever när det gäller den ekonomiska utvecklingen är gemensamma för de nordiska länderna. Vårt beroende av den svaga och osäkra utvecklingen i övriga industriländer har försvårat för de nordiska länderna att nå de traditionellt ekonomisk-politiska målen: full sysselsättning, låg inflationstakt, god tillväxt, rättvis fördelning och extern balans. Vi upplever också hur den tekniska och industriella utvecklingen i vår omvärld förändrat de nordiska ländernas situation på världsmarknaden och ställt oss inför många problem när det gäller hur vi skall utnyttja våra resurser för att trygga välfärden.

På åtskilliga områden där vi har svårigheter att hävda oss var för sig skulle vi klara oss bättre i samverkan. De fackliga organisationerna inom NFS, Nordens fackliga samorganisation, som omsluter både LO och TCO-förbunden, har i sin industripolitiska rapport slagit fast att det industripoli-

tiska samarbetet i Norden måste ges en mycket hög prioritet under 1980-talet om de nordiska ländernas ställning som industrinationer skall bibehållas. Man framhåller att det industripolitiska samarbetet som hitintills bedrivits inom ramen för det nordiska ministerrådets verksamhet alltjämt har en tämligen obetydlig omfattning. Man pekar på hur bristen på initiativ, samordning och övergripande planering är påfallande i det nuvarande industripolitiska samarbetet i Norden.

I syfte att skapa underlag för konkreta industripolitiska åtgärder kräver man ökade resurser till forsknings- och utvecklingssamarbete, att särskilda branschråd borde inrättas samt att en särskild industripolitisk enhet borde byggas upp inom nordiska ministerrådet. Man understryker vikten av representation från löntagarorganisationernas sida i det industripolitiska samarbetet.

Även framträdande företagsledare kritiserar i dessa stycken Nordens politiker för att icke vara tillräckligt aktiva, inte ha ett nordiskt perspektiv som är tillräckligt konstruktivt för att leda till handling. Man pekar på avsaknaden av en nordisk strategi och beslutstruktur när det gäller de övergripande frågorna inom industripolitiken och man oroar sig för att politikerna inte tycks inse att det brådskar om vi i de nordiska länderna inte skall bli akterseglade av den utveckling som pågår på andra håll i världen.

De nordiska länderna är för sin ekonomiska utveckling starkt beroende av varandra.

Nordiska rådet gjorde enhälligt under den senaste sessionen i Köpenhamn en hemställan till ministerrådet att utforma en energi- och industripolitisk strategi med sikte på att göra Norden mindre beroende av importerade energiråvaror och utnyttja nordiska resurser för att förstärka en industriell utveckling till stöd för sysselsättnings- och regionalpolitiska mål.

Energiförsörjningen förtjänar i de här sammanhangen särskild uppmärksamhet. Försörjningstryggheten på energisidan och allt som är förknippat med den kommer att spela en avgörande roll för den ekonomiska utvecklingen i de nordiska länderna. När man studerar de olika ländernas planer på energipolitikens område frapperas man utan vidare av att vi tillsammans har en hygglig energibalans. Den intressanta frågeställningen i det här sammanhanget är hur vi skulle utnyttja de resurserna om vi vore ett land i stället för fem. En diskussion från den utgångspunkten i energifrågan och många andra frågor kunde hjälpa oss att avslöja vilka fördelar vi kunde vinna på ett intensivare nordiskt samarbete och vilka hinder som ligger i vägen för att detta samarbete skall komma till stånd.

Risken i det nordiska samarbetet är enligt min mening att vi startar väldigt mycket, att verksamheten därför blir svåröverskådlig för politikerna och att de konkreta resultaten i för hög grad uteblir. Därför är det bra att nordiska ministerrådet har uttalat som sin avsikt att försöka koncentrera det nordiska samarbetet med sikte på att rekommendationer och projekt skall inriktas på tyngdpunkter i det nordiska samarbetet. Ministerrådet har sålunda beslutat koncentrera pågående aktiviteter under rubrikerna "Norden som hemma-

marknad" och "Tekniken och framtiden".

Det konstateras i propositionen att det gäller att öka våra länders konkurrenskraft och vidga handeln, samt stimulera företagen till ökat samarbete så att de nordiska ländernas möjligheter på världsmarknaden kan utnyttjas bättre. Det slås fast att Norden som en väl utvecklad hemmamarknad är en utmärkt bas och kanske t. o. m. en förutsättning för utomnordisk export. Det konstateras att Nordiska rådets rekommendation om studier av datateknikens effekter på sysselsättning, arbetsmiljö och näringsliv ligger tidsmässigt riktigt. Förslaget om nordiskt samarbete om projektexport redovisas i propositionen, och man understryker att den Nordiska industrifonden är ett viktigt led i det nordiska industripolitiska samarbetet.

Allt detta och annat därtill, exempelvis Nordiska investeringsbanken, kan bli värdefulla åtgärder och instrument i arbetet på att försöka utveckla den industripolitiska strategi som Nordiska rådet har hemställt till ministerrådet att söka utforma.

Men för detta krävs i första hand politisk vilja. Ett effektivare organiserat samarbete, industripolitiskt och ekonomiskt, förutsätter en samverkan mellan staten, näringslivet och de fackliga organisationerna i alla de nordiska länderna. Det måste ankomma på politikerna, på regeringarna i första hand, att ta initiativ och ansvar i de övergripande frågorna. Regeringarna kan inte passivt bara överlämna åt marknadskrafterna och vinstintresset att styra utvecklingen om vi skall uppnå de mål som föresvävar oss i det nordiska samarbetet.

Frågeställningen blir: Kommer regeringar med olika politisk färg att kunna ta sig förbi principiella motsättningar i synen på statens roll i samhällsutvecklingen så att praktiska lösningar för ett konstruktivt samarbete kan skapas? Kommer vi att ha förmåga att i helhetens intresse kunna se bort från tillfälliga för- eller nackdelar för den ena eller den andra parten i lägen när millimeterrättvisa mellan länderna inte kan skapas?

Kommer med andra ord den anda i vilken Nordiska rådet uttalar sina rekommendationer att genomsyra tänkandet och handlandet i de nationella regeringarna och parlamenten? Eller kommer en snabb teknisk och ekonomisk utveckling i omvärlden att göra det nordiska samarbetet till historien om försummade möjligheter som senfärdiga, dogmatiska och nationalegoistiska politiker inte förmådde utnyttja?

Vi har nyligen fått ett avtal mellan Norge och Sverige om ett industri- och energipolitiskt samarbete. Det kan säkerligen visa sig vara en framkomlig väg att bygga upp ett mera effektivt nordiskt samarbete på avtal mellan två eller flera länder. Norska statsministern Gro Harlem Brundtland har talat om den typen av avtal som byggklossar, som sedan skulle kunna sammanfogas till en helhet. Förutsättningen härför är då emellertid att man inte tappar det nordiska perspektivet därför att två parter i något fall har lättare att finna varandra. Jag vill i det sammanhanget uttala en förhoppning om att den svenska regeringen för framtiden skall vakta på att man inte som nyligen ena dagen medverkar till att sluta ett avtal, som bl. a. innefattar att två länder tillsammans skall bygga upp en industriell utvecklingsfond på 250 milj. kr.,

Nr 148

Torsdagen den
21 maj 1981

*Nordiska minister-
rådets allmänna
budget m. m.*

medan man dagen därpå säger nej till att den nordiska industrifonden, som i dag har något över 23 miljoner till sitt förfogande, får de ytterligare 4,7 miljoner som de nordiska industriministerna gemensamt uttalat sig för. Det är ett uttryck för politisk okänslighet i det nordiska samarbetet som inte borde få upprepas.

Den finska statsministern Mauno Koivisto och flera andra socialdemokratiska politiker uppehöll sig vid den senaste sessionen i Köpenhamn särskilt vid utvecklingen och förändringarna i den internationella ekonomin samt OECD-samarbetet. Koivisto underströk behovet av samarbete och samansvar mellan regeringarna och intresseorganisationerna inför de bekymmer som förorsakas av förändringarna i den internationella ekonomin. The European Trade Union Institute kan redovisa att om vi skall kunna komma ned till 2 % arbetslöshet i Västeuropa år 1985 skall vi fram till dess skapa 15 miljoner nya jobb i denna del av Europa – ett antal nya arbetstillfällen som är tre gånger så stort som Danmarks hela befolkning.

Nordiska rådet antog på förslag från ekonomiska utskottet ett uttalande, där man slår fast vikten av ett gemensamt nordiskt uppträdande för att påverka den internationella ekonomiska politiken, framför allt inom OECD, och i det sammanhanget slå vakt om välfärdsstatens bärande idéer: rätten till arbete, en rättvis fördelning av produktionsresultatet och skydd för de svaga grupperna i samhället. Ekonomiska utskottet framställde detta förslag mot bakgrunden av tendenserna till att man ute i Europa är beredd att acceptera och anpassa sig till arbetslöshet som ett medel i den ekonomiska politiken. Nordens fackliga samorganisation har vid ett sammanträde i Helsingfors nyligen gjort ett uttalande, där man konstaterar att det finns risker för att arbetslösheten under år 1981 kommer att uppgå till 600 000 människor i Norden och att 30 miljoner människor riskerar att bli arbetslösa inom OECD-området i år. Mot den bakgrunden har man tagit fasta på Nordiska rådets uttalanden. Man kräver att de nordiska regeringarna inför OECD:s ministerrådsmöte i juni gemensamt och i samverkan med andra stater aktivt skall agera för en samordnad politik för ekonomisk återhämtning och full sysselsättning.

Jag förutsätter, herr talman, att den regering som vi skall få i morgon vid OECD-mötet i juni i samverkan med övriga nordiska regeringar med kraft söker förverkliga de krav som Nordiska rådet uttalat sig för när det gäller den ekonomiska politiken.

Utskottets hemställan bifölles.

10 § Kammaren åtskildes kl. 21.54.

In fidem

Nr 148

Torsdagen den
21 maj 1981

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert